

Türk İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi
Journal of the Academic Studies of Turkish-Islamic Civilization
timad

Cilt / Volume: 16 - Sayı / Issue: 31 - Yıl / Year: 2021
Şubat/February - Kış / Winter

ISSN: 1306-4223

**Chicago Üniversitesi Orta Doğu Dokümantasyon Merkezi Memlûk
Araştırmaları Hakkında Bir Değerlendirme**

*University of Chicago Middle East Documentation: Some Notes on Mamluk Studies
Review*

Abdullah Mesut AĞIR

Doç. Dr. Batman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
Assoc. Prof. Dr. Batman University Faculty of Science and Literature,
Department of History

abdullahmesut.agir@batman.edu.tr

<http://orcid.org/0000-0001-7724-7026>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Derleme / Review

Geliş Tarihi / Received: 01.09.2020

Kabul Tarihi / Accepted: 27.11.2020

Cilt / Volume: 16, Sayı / Issue: 31, Sayfa / Pages: 19-30

Atf / Cite as: Ağır, A. M. (2021). Chicago Üniversitesi Orta Doğu Dokümantasyon Merkezi Memlûk Araştırmaları Hakkında Bir Değerlendirme [*University of Chicago Middle East Documentation: Some Notes on Mamluk Studies Review*] *Türk İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi-Journal of the Academic Studies of Turkish-Islamic Civilization*, 16/31:19-30

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi./This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Chicago Üniversitesi Orta Doğu Dokümantasyon Merkezi Memlûk Araştırmaları Hakkında Bir Değerlendirme

Öz

İlk yayını 1997 yılında gerçekleştirmiş olan Chicago Üniversitesi Orta Doğu Dokümantasyon Merkezi Memlûk Araştırmaları Dergisinde (Mamluk Studies Review-MSR) yalnızca Memlûk araştırmaları ile ilgili yazılar yayına kabul edilmektedir. Memlûkların siyasi, iktisadi, içtimai ve ilmi faaliyetlerini konu edinen çalışmalar dışında Memlûklar ile ilgili neşredilmiş kayda değer kitapların tanıtım yazılarına da dergide yer verilir. Bu çalışmada MSR hakkında bilgiler sunulduktan sonra ilk yayın faaliyetinden günümüze kadar takip eden yıllarda çıkmış kayda değer çalışmalar tanıtılması amaçlanmıştır. Türk Tarihinin önemli bir safhasını teşkil etmesinin yanında, Memlûklar devrinde inkişaf gösteren ilmi faaliyetler, iktisat tarihinin konusuna giren pek çok mevzu ve devletin kültür tarihine inhisar eden hususlar ile ilgili çalışmalar ülkemizde yeterli değildir. Bu bağlamda Memlûk Türk Devleti tarihi ile ilgili birçok meselenin irdelenmesi gerekmektedir. Kurumsal olarak MSR'nin yanı sıra Bonn Üniversitesi bünyesinde gerçekleştirilen Memlûk araştırmaları da dikkate alındığın da bu çalışma sahasının batı dünyasında ne kadar önemsendiği rahatlıkla gözlenebilir.

Anahtar kelimeler: Memlûk Araştırmaları, Memlûklar, Makrîzî, Mısır, Suriye.

University of Chicago Middle East Documentation: Some Notes on Mamluk Studies Review

Abstract

Mamluk Studies Review of the University of Chicago Middle East Documentation Center, which made its first publication in 1997, only accepts articles on the Mamluk studies. In addition to the researches on the political, economic, social and scientific activities of the Mamluks, introductory articles of notable books published on the Mamluks are also included in the journal. In this paper, after providing some information about MSR, some noteworthy studies from the first publication activity to the present will be evaluated. In addition to constituting an important phase of Turkish history, studies on scientific activities that developed in the Mamluk period, many issues that are the subject of the history of economy, and related to the cultural history of the state are not enough in our country. In this context, many other issues related to the history of the Mamluk Turkish State should be examined. Considering the Mamluk studies conducted by the University of Bonn as well as the MSR institutionally, it can be easily observed how important this field of study in the western world.

Keywords: Mamluks Studies, Mamuks, Makrizi, Egypt, Syria.

Giriş

İslâm dünyasının Moğol ve Haçlılara karşı savunulması kadar kendi dönemlerindeki ilmi çalışmalar münasebetiyle de Türk tarihinde mümtaz bir mevkie sahip olan Memlûk Devleti ile ilgili araştırmalar Arap dünyası ve ülkemizde olduğu kadar batılı oryantalistler tarafından da sürdürülmektedir. Son yıllarda ülkemizde biyografi ve devletin siyasi, askeri, ekonomik ve kurumsal yapısını ele alan araştırmalar haricinde, bu dönem kroniklerinden bazılarının tercüme edilip dilimize kazandırılması da bir o kadar sevindiricidir. Ancak bazı değerli akademisyenlerin nitelikli çalışmalarına rağmen ülkemizde halen daha Memlûk Türk Devletiyle ilgili olan araştırmaların yeterli olduğu söylenemez. Bu bağlamda ciddi anlamda tahkik ve tahlil edilmeyi bekleyen Memlûk kronikleri kadar konuyla ilgili olarak batıda süre gelen mühim neşriyatın da takip edilmesi kanaatini taşıyoruz. Özellikle Chicago Üniversitesi Orta Doğu Dokümantasyon Merkezi bünyesinde 1997'den 2003'e kadar yılda bir kez, 2003'ten 2010'a kadar iki Volüme ve 2010'dan 2019'a kadar yine tek Volüme olacak şekilde neşredilen *Mamlûk Studies Review*'da yalnızca Memlûk araştırmalarını konu edinen çalışmaların yayına kabul edilmesi mühimdir. Bunun haricinde merkezin *School of Mamluk Studies* bünyesinde belirli zamanlarda organize edilen ve yine Memlûk çalışmalarına hasredilen kongre çalışmaları¹ ile *MEDOC and Mamluk Studies Resources* bünyesinde Memlûk araştırmalarının kaynaklarına yönelik yürütülen inceleme faaliyetleri kayda değerdir. Editörlüğü Yakındoğu Dilleri ve Uygarlıkları alanında uzman olan ve Ortadoğu çalışmaları ile ilgili önemli araştırmaları bulunan Marlis J. Saleh tarafından yapılan *Mamlûk Studies Review* (MSR)'nin yayın komisyonu da Memlûk Türk Devleti ile ilgili önemli araştırmalarda bulunmuş bilim insanlarından oluşmaktadır. Bunlardan bazıları; Kudüs İbrani Üniversitesi profesörü Reuven Amitai², Londra Üniversitesi *School of Oriental and African Studies*'te ilmi faaliyetlerini sürdüren Doris Behrens-Abouseif³, Arap Dili ve Edebiyatı ve Ortaçağ Arap kaynakları sahalarında uzman olan Li Guo⁴,

¹ *School of Mamluk Studies* bünyesinde gerçekleştirilecek yedinci kongre 1-3 Temmuz 2021 tarihinde Lefkoşe Görsel Sanatlar ve Araştırma Merkezinde yapılacaktır.

² Reuven Amitai'nin Memlûk-İlhanlı siyasi mücadelelerini konu edinen ve Cambridge University Press'te 1995, 1996 ve 2005'te neşredilen *Mongols and Mamluks: The Mamluk-Ilkhanid War, 1260-1281* adlı çalışması önemlidir.

³ Doris Behrens-Abouseif'in bazı kitap çalışmaları şunlardır: *Egypt's Adjustment to Ottoman Rule*, Leiden: New York: Köln 1994, *Beauty in Arabic Culture*, Princeton 1999, *Cairo of the Mamluks: A History of Architecture and its Culture*, London /Cairo 2007, *The Minarets of Cairo*, London /Cairo 2010, *Practicing Diplomacy in the Mamluk Sultanate: Gifts and Material Culture in the Medieval Islamic World*, London 2014.

⁴ Li Guo'nun Brill 1998'de neşredilen *Early Mamluk Syrian Historiography: Al-Yunini's Dhayl Mir'at al-Zaman* ile Brill 2004'te yayınlanan ve 13. Yüzyılda Kızıldeniz Limanındaki sosyal, ticari ve kültürel olayları konu edinen *Commerce, Culture, and Community in a Red Sea Port in the Thirteenth Century: The Arabic documents of Quseir* adlı çalışmaları önemlidir.

California Üniversitesi profesörlerinden R. Stephen Humphreys⁵, Northwestern Üniversitesi profesörlerinden Ortadoğu Araştırmaları uzmanı Carl. F. Petry⁶, İran ve Orta Asya tarihindeki araştırmalarının yanı sıra Yakındoğu dilleri uzmanı olan John E. Woods'tur⁷. İlk sayısı 1997 yılında neşredilen MSR'nin 2019 yılına değin 22 sayısı yayınlanmış olup bunlardan bazıları spesifik çalışma alanlarına hasredilmiş volümlerdir⁸. Müstakil araştırma yazıları haricinde Memlûklar ile ilgili olarak yayınlanmış olan kitap çalışmalarının tanıtım yazıları da ilgili neşriyatta yer tutar. Ülkemizde Memlûklar alanında ilmi çalışmalarını sürdüren araştırmacılar, derginin Open Access sisteminden tüm makalelere rahatlıkla erişim sağlayabilirler. Bu çalışmada MEDOC bünyesinde faaliyetlerini sürdüren MSR'de yayınlanmış olan bazı kayda değer çalışmalara öz bir şekilde değinilecektir.

Mamlûk Studies Review'daki Bazı Araştırmalara Dair

MSR'nin 1997 yılında gerçekleştirilen ilk sayısında 6 makale yayınlanmış olup ilgili sayıda 24 kitap tanıtımı gerçekleştirilmiştir. Bu sayının ilk yayını Memlûklar sahasının önemli araştırmacılarından olan Donald P. Little'ın "Documents as a Source of Mamluk History" (Memlûk Tarihinin Kaynakları Olarak Belgeler) adlı çalışmasıdır (Little, 1997: 1-13). Bu çalışmada Little, edebi kaynaklarda bulunan nüshalar ile çeşitli yerlerde muhafaza edilip ortaya çıkmış Memlûklar devrine ilişkin orijinal belgeler üzerinde değerlendirmelerde bulunmuştur. Özellikle Baybars ve Kalavun dönemlerinde *sır kâtib*'lik ve *sahibi divanı inşa* görevlerini ifa etmiş bulunan Muhyieddîn b. Abdüzzâhir ile Baybars el-Mansûrî ve İbn ed-Devâdârî'nin ortaya koymuş oldukları eserlerin içerisinde yer alan diplomatik vesikalar bu çalışmada ele alınan konulardan yalnızca bazılarıdır (Little, 1997: 6-7). İlgili sayıdaki benzer bir çalışma Li Guo tarafından yapılmıştır. Bu, Memlûklardaki tarih yazım çalışmalarıyla ilgili bir araştırma olup burada İbn Tagriberdî, el-'Aynî, İbn İyâs, Abdülbâsıt b. Halil el-Malatî, el-Yûnûnî gibi devrin önde gelen müelliflerinin eserleri hakkında bilgiler nakledilir (Guo, 1997: 15-53). W. W. Clifford tarafından kaleme alınan "Ubi Sumus? Social

⁵ R. Stephen Humphreys'in 1977'de State University of New York Press yayınlarından çıkan *From Saladin to the Mongols: the Ayyubids of Damascus, 1193-1260, Islamic History: A Framework for Inquiry*, 1991'de Princeton University Press'te neşredilen *Islamic History: A Framework for Inquiry* önemli eserlerinden bazılarıdır.

⁶ Carl F. Petry'nin Eşref Kayıtbây ve Kansuh el-Gavrî'nin iktidarları dönemini konu edinen ve 1993'te Washington University Press'te neşri gerçekleşen *Twilight of Majesty: The Reigns of the Mamluk Sultans al-Ashraf Qaytbay and Qansuh al-Ghawri in Egypt*, 1981 yılında Princeton Üniversitesi Yayınlarından çıkan *The Civilian Elite of Cairo in the Later Middle Ages* ve 1994'te New York State Üniversitesinde neşredilen *Protectors or Praetorians? The Last Mamluk Sultans and Egypt's Waning as a Great Power* adlı kitap çalışmaları önemlidir.

⁷ Akkoyunlular ile ilgili önemli araştırmaları olan John E. Woods'un en önemli çalışması 1999 yılında Salt Lake City'de neşredilen *The Aqqyunlu: Clan, Confederation, Empire, revised and expanded edition* adlı eserdir.

⁸ Mesela MSR'nin v.7 no: 1 sayısının faaliyet alanı *Mamluks Literature* (Memlûk Edebiyatı), v.7 no: 2'nin kapsamı *al-Maqrizi*, v.8 no:2'nin ise *Mamluk Economic History* (Memlûkların İktisadi Tarihi) şeklinde belirlenmiş ve ilgili konularla alakalı makaleler yayına kabul edilmiştir.

Theory and Mamluk Studies” (Ubi Sumus? Sosyal Teori ve Memlûk Araştırmaları) (Clifford, 1997: 45-62), Doris Behrens Abousseif’in “The Mahmal Tradition and the Pilgrimage of the Ladies of the Mamluk Court” (Mahmil Geleneği ve Memlûk Kadınlarının Hac Seyahatleri) (Abousseif, 1997: 87-96) Volüm 1’de yer alan diğer kayda değer araştırmalardır. Reuven Amitai-Preiss’in *Mongols and Mamluks: The Mamluk-Glkhaniid War, 1260-1281* (Moğollar ve Memlûklar: Memlûk-İlhanlı Savaşları 1260-1281), P. M. Holt’un, *Early Mamluk Diplomacy* (Memlûk Diplomasisi (Bahriler Devri) ve Carl F. Petry’nin *Twilight of Majesty: The Reign of Mamluk Sultans al-Ashraf Qaytbay and Qansuh al-Ghawri in Egypt* (Görkemin Alacakaranlığı: Memlûk Sultanları el-Eşref Kayıtbây ve Kansuh el-Gavrî’nin Hükümdarlığı) adlı kitap çalışmaları tanıtımları yapılan eserlerden yalnızca bir kaçıdır.

MSR’nin 1998 yılında neşredilen ikinci sayısında 6 makale çalışması ve 19 kitap tanıtımı yayınlanmıştır. R. Stephen Humphreys’in “Ayyubids, Mamluks, and the Latin East in the Thirteenth Century” (On Üçüncü Yüzyılda Eyyubiler, Memlûklar ve Latin Doğu) adlı çalışması Eyyubi ve Memlûkların 13. Yüzyıldaki Haçlılar ile olan münasebetleri açısından önemlidir (Humphreys, 1998: 1-17). Carl F. Petry tarafından kaleme alınan “A Geniza for Mamluk Studies? Charitable Trust (Waqf) Documents as a Source for Economic and Social History” (Memlûk Araştırmaları için Bir Genize mi? İktisadi ve İçtimai Tarihin Kaynakları Olarak Vakıf Belgeleri) (Petry, 1998: 51-60), Doris Behrens Abouseif’in Kayıtbây’ın Medine’deki vakıf müesseselerine ilişkin olan “Sultan Qaytbay’s Foundation in Medina, the Madrasah, the Ribat and the Dashishah” adlı çalışması (Abouseif, 1998: 61-72) ve yine Donald P. Little’in “Documents Related to the Estates of a Merchant and His Wife in Late Fourteenth Century Jerusalem” (14. Yüzyılın Sonlarına Doğru Kudüs’teki Bir Tüccar ve Eşinin Mal Varlığı ile İlgili Olan Bir Belge) adlı çalışmalar ehemmiyetlidir (Little, 1998: 93-102). Andre Clot’un *L’Egypte des Mamelouks: L’empire des Esclaves (1250-1517)* (Kölelerin İmparatorluğu, Memlûkların Mısırı 1250-1517) ve Shaun Marmon’un *Eunuchs and Sacred Boundaries in Islamic Society* (İslâm Toplumunda Hadımlar ve Kutsal Sınırlar) adlı eserler derginin bu sayısında tanıtımları yapılan kitaplardan yalnızca ikisidir.

MSR’nin 1999 yılında neşredilen sayısında bir çalışma dikkati çekmekte olup bu da Warren Schultz tarafından neşredilen Memlûkların para tarihi ile ilgili olan araştırmadır (Schultz, 1999: 183-205). Derginin aynı sayısında David Ayalon’un 1998 yılındaki ölümü münasebetiyle onun biyografisi ve eserlerini içeren ölüm yazısı Reuven Amitai tarafından kaleme alınmıştır (Amitai, 1999: 1-12).

2000 yılında neşredilen derginin Volüme 4’ünde Stephan Conermann Ulrich Haarmann’ın 1999’daki ölümü münasebetiyle onun biyografisi ve eserlerini içeren bir yazı kaleme almıştır (Conermann, 2000: 1-25). Bu sayıda dikkati çeken çalışma ise Robert Irwin tarafından neşredilen “Under Western Eyes: A History

of Mamluk Studies” (Batıların Gözünden Memlûk Araştırmalarının Tarihi) adlı araştırma olup müellif bu çalışmasında Edward Gibbon (1737-1794), Constantin-Francois de Chassebouef, Comte de Volney (1757-1820), Étienne-Marc Quatremère (1782-1857), Gustave Weil (1808-89), William Muir 1819-1905, Max van Berchem (1863-1921), A. N. Poliak (1910-1970), Eliyahu Ashtor (1914-1984) gibi doğu bilimcilerin biyografileri ve bunların Memlûklar ile ilgili olan çalışmaları hakkında kıymetli bilgiler sunmaktadır (Irwin, 2000: 27-51).

2001 yılında yayınlanan derginin Volüme 5’inde ise dikkati çeken çalışmalardan ilki Ulrich Haarmann’ın “The Mamluk System of Rule in the Eyes of Western Travelers” (Batılı Seyyahların Gözüyle Memlûk İdari Sistemi) adlı makalesidir. Bu çalışmada Felix Fabri, Bernhard von Breydanbach, Arnold von Harff vb. gibi döneme çağdaş olan ve Mısır’a gitmiş bulunan seyyahların tutmuş oldukları gezi notlarında Memlûk sistemine ilişkin vermiş oldukları detaylar Haarmann tarafından değerlendirilmiştir (Haarmann, 2001: 1-24). Kayda değer diğer bir çalışma Albrecht Fuess tarafından yapılan ve Memlûkların deniz siyasetini konu edinen “Rotting Ships and Razed Harbors: The Naval Policy of the Mamluks” (Çürüyen Gemiler ve Yerle bir olan Limanlar: Memlûkların Deniz Siyaseti) başlıklı çalışmadır. Yazar bu araştırmasında ihtiyaç halinde Memlûkların kısa sürede güçlü donanma vücuda getirdiklerini ancak sonrasında bu deniz güçlerinin ihmal edildiğine değinir ve Memlûkların deniz siyasetine ilişkin kıymetli bilgiler nakleder (Fuess, 2001: 45-71). Derginin bu sayısında Samira Kortantamer’in meşhur eseri *Bahri Memlûklarda Üst Yönetim Mensupları ve Aralarındaki İlişkiler* adlı eser tanıtımı yapılan kitaplardan birisidir.

2002 yılında yayınlanan Volüme 6’da bazı çalışmalar Memlûk mimarisi ve bu süreçteki vakıf müesseseleri ve ikinci nesil memlûklar olarak da tesmiye edilen *evlâdü’n-nâs* ile ilgilidir. Bu bağlamda Donald P. Little’in “Notes on Mamluk Madrasahs” (Memlûk Medreseleri Hakkında Notlar) (Little, 2002: 9-20), Doris Behrens-Abouseif’in “Sultan al-Ghawri and the Arts” (Sultan el-Gavri ve Sanat) (Abouseif, 2002: 71-94) ve Stephan Conermann ve Suad Saghbini’nin “Awlad al-Nas as Founders of Pious Endowments: The Waqfiyah of Yahya ibn Tughan al-Hasani of the Year 870/1465” (Hayır Kurumlarının Müessesleri Olarak Evlâdü'n-Nâs: Yahya b. Tughan el-Hasani'nin 870/1465 Tarihli Vakfiyesi) (Conermann ve Saghbini, 2002: 21:50) adlı çalışmalar önemlidir. Derginin 2003 yılında iki sayı halinde neşredilen ilk sayısında Amila Buturovic Memlûklardaki gölge oyunu (*hayalü'z-zill*) ve bununla ilgili İbn Danyal’ın *Kitâb Tayfü'l-Hayal* adlı eserini incelemeye tabi tutmuştur. Memlûk sanatı açısından oldukça ilgi çekici olan bu orijinal çalışma görülmeye değerdir (Buturovic, 2003: 149-176). Volüme 7’nin 2. sayısının kapsamı ise Memlûklar devrinin en önemli müelliflerinden birisi olan el-Makrizî’ye hasredilmiş ve ilgili sayıda müellifin biyografisi, eserleri ve tarihçiliği ile ilgili çeşitli yazılar kaleme alınmıştır. 2004 yılında iki sayı halinde yayınlanan MSR’nin ilk sayısının en göze çarpan çalışması Shihab al-Sarraf tarafından kaleme alınan ve Memlûklarda Furusiye Literatürüne ilişkin olan çalışmadır (Al-Sarraf, 2004: 141-200). İlgili yılın ikinci

sayısının kapsamı ise *Memlûkların Ekonomik Tarihi* olarak belirlenmiş ve bu alanda yine kayda değer çalışmalar dergide yayınlanmıştır. Bunlardan birisi Sato Tsugitaka tarafından yapılan “Sugar in the Economic Life of Mamluk Egypt” (Memlûk Mısırı’nın Ekonomik Hayatında Şeker” başlıklı makale olup bu çalışmada yazar Memlûklar dönemi Mısır’ında şeker kamışı tarımı, şeker üretiminde kullanılan teknikler, Memlûk toplumunda şekerin önemi ve yeri gibi konuları ele almıştır (Tsugitaka, 2004: 87-107). MSR’nin 2005 yılındaki Volüme 9’un 2. sayısında ise Amalia Levanoni tarafından yayınlanan Memlûklar devrindeki yemek ve aşçılık konusundaki çalışma ilgili çekicidir (Levanoni, 2005: 201-222). İlgili sayıdaki diğer kayda değer bir çalışma John L. Meloy tarafından yayınlanmış olup bu çalışmada Sultan Barsbay (1422-1437) devrinde takip edilen iktisadi politikalar, devletin ekonomiye müdahalesi ve ticarete takip edilen tekellik siyaseti gibi konular ele alınmıştır (Meloy, 2005: 85-103).

MSR’nin 2006 yılında 2 sayı halinde yayınlanan Volümünün ilk sayısı Japonya’daki Memlûk araştırmalarına hasredilmiş olup bu sayıya özel olmak üzere yalnızca Japon tarihçiler tarafından kaleme alınan Memlûklar dönemi ile ilgili çalışmalara yer verilmiştir. Konuyla ilgili olarak da Sato Tsugitaka Japonya’daki Memlûk araştırmaları hakkında bilgi veren bir yazı kaleme almıştır (Tsugitaka, 2005: 1-27). 2007 yılında yine 2 Volüme olarak yayınlanan MSR’nin ilk sayısının kapsamı “Memlûk Eyaletleri” olarak belirlenmiş olup Suriye ve vilayetlerinin siyasi, sosyal ve ekonomik tarihini içeren çeşitli yazılar bu sayıda neşredilmiştir. İlgili yayının 2. sayısındaki en dikkat çekici yazı ise Memlûk toplumunda kadın konulu çalışma olup bu ilgi çekici araştırma Yossef Rapoport tarafından yapılmıştır (Rapoport, 2007: 1-47). İki sayı halinde neşredilen Volüme 12’nin ilk sayısında Reuven Amitai tarafından araştırılmış Bahri Memlûklar devrindeki Moğol menşeli Memlûklar ve bunların siyasal yaşamdaki rollerine ilişkin makale kayda değerdir (Amitai, 2008: 119-137). Yine 2009 yılında 2 sayı halinde neşredilen Volüm 13’ün 2. sayısının teması “Memlûklarda Din” olarak belirlenmiş olup Memlûkların dini siyaseti, İbn Teymiye’nin görüşleri ve sufilik gibi konularla ilgili spesifik araştırmalar derginin bu sayısında yayınlanmıştır.

MSR’nin 2010 yılında yayınlanan 14. Volümü Carl F. Petry’ye Armağan sayısı olarak belirlenmiştir. Derginin birçok sayısında olduğu gibi, bu cildinde de Memlûklar dönemi ile ilgili olan arkeoloji çalışmalarına yer verilmiştir. Bethany J. Walker’ın çalışması bunlardan birisi olup araştırma görsel materyallerle desteklenmiştir (Walker, 2010: 109-157). Derginin bu cildinde kayda değer diğer bir çalışma Amalia Levanoni tarafından yapılmış olup bu çalışmada es-Sehâvî’nin *ed-Davü’l-Lâmi’* adlı eserine dayanmak suretiyle Memlûklar zamanındaki ulemeden bazı üst yönetim mensuplarının biyografilerine yer verilmiştir (Levanoni, 2010: 63-83). Aynı yazar tarafından kaleme alınan diğer kayda değer bir çalışma derginin 2011 yılında yayınlanan 15. cildinde yer almakta olup bunun da muhteiyatı Memlûk ordusundaki halka

askerleri ile ilgilidir (Levanoni, 2011: 37-65). Derginin 2012 yılında neşredilen Volüme 16'daki iki çalışma kayda değerdir. Bunlardan ilki Yossef Rapoport tarafından Memlûklarda şer'i hukuk ve siyasetin konu edildiği çalışmadır (Rapoport, 2012: 71-102). Bir diğer çalışma ise Koby Yosef tarafından incelemeye tabi tutulan Memlûklar ve bunların akrabalarını konu edinen araştırmadır (Yosef, 2012: 55-69). MSR'nin 2013 yılında yayınlanan Volüm 17'deki yayınlar Memlûklar dönemindeki edebi çalışmalara inhisar eden araştırmalardır. Bu ciltte David C. Reisman'ın ölüm yazısı ve biyografisi de yayınlanmıştır (Al-Rahim, 2013: 1-14). MSR'nin 18. Volümü ise 2014 ve 2015 yıllarını kapsayacak şekilde yayınlanmıştır. Zayde Antrim'in İbn Teymiye ve Fazlullah el-Ömeri ile ilgili çalışması (Antrim, 2014-15: 91-111) ve Amir Mazor'un en-Nâsir Muhammed'in üçüncü saltanat devrisi ve sonrasındaki el-Mansûriye'ye mensup ümeraya ilişkin araştırması bu cildin önemli makaleleri arasındadır (Mazor, 2014-15: 1-56).

MSR'nin 2016 yılında neşredilen 19. Volümünde göze çarpan ilk çalışma Hannah Berker tarafından kaleme alınan 14. Yüzyılda Kahire'deki kölelerin satış işlemleriyle ilgili olan çalışmadır. Berker mezkûr araştırmasını İbn el-Akfani'nin eserine dayanarak gerçekleştirmiştir (Berker, 2016: 1-23). İlgili sayıda Memlûkların ticaret tarihine ilişkin önemli bir çalışma ise Alessio Sopracasa tarafından yapılmıştır. Sopracasa bu çalışmada 15. yüzyılın sonu ve 16. yüzyılın başlarında Venedikli tüccarlar ile İskenderiye'deki devlet görevlileri arasındaki ilişkilere değinmiştir (Sopracasa, 2016: 91-100). Memlûklarda sıklıkla görülen veba salgınlarına ilişkin diğer bir çalışma da Stuart Borsch ve Tarek Sabraa tarafından yapılmış olup bu araştırmada 1430 ve 1460 yıllarındaki salgınlar ele alınmıştır (Borsch ve Sabraa, 2016: 115-148). Memlûkların doğal çevreye dönük duyarlılıklarının olup olmadığına ve Suriye köylerindeki doğal kaynakların idaresine yönelik ilginç birçoklu çalışma örneğine ise MSR'nin 20. cildinde tesadüf olunur (Walker, Laparidou, Hansen ve Corbino, 2017: 167-245). Tsugitaka Sato'nun Ortaçağ İslam toplumunda şeker konulu mühim kitap çalışmasının tanıtım yazısı da Mohamed Ouerfelli tarafından derginin bu yayınında yapılmıştır (Ouerfelli, 2017: 247-251). Daha çok Memlûk toplumunda kadın ve evlilik meselelerin ele alındığı Volüme 21'deki bazı çalışmalar kayda değerdir. Bu bağlamda Pernilla Myrne tarafından yayınlanan es-Suyûtî'ye göre kadın ve erkek, cinsiyet ve evlilik konulu yazı ehemmiyetlidir (Myrne, 2018: 47-67). Daniela Rodica Firanescu tarafından incelemeye tabi tutulan Ortaçağ Arap-İslâm kültüründe cinsiyet konulu yazısı da aynı şekilde es-Suyûtî'ye dayandırılmış olup burada da Memlûk toplumunda cinsiyet ve evlilik temaları işlenmiştir (Firanescu, 2018: 69-86). 2019 yılında yayınlanan 22. Volümün ise en göze çarpan çalışması Koby Yossef tarafından kaleme alınan Memlûk Sultanlığında Yahudi asıllı memlûklar konulu araştırmadır (Yosef, 2019: 49-95).

Sonuç

Bu çalışmada Chicago Üniversitesi Orta Doğu Dokümantasyon Merkezi bünyesinde 1997 yılından bu yana yayın faaliyetlerini sürdüren *Mamluk Studies Review* ve derginin 22 cildinde yayınlanan bazı kayda değer çalışmaları tanıtmayı amaçladık. Özellikle gerek devletin kurumsal yapısı, gerekse de bu süreçte inkişaf gösteren ilmi faaliyetler İslâm dünyası kadar batılı oryantalistlerin de dikkatini çekmiştir. Bu yönüyle müstakil olarak yalnızca Memlûk araştırmalarıyla ilgili yazıların yayınlandığı MSR, bilimsel faaliyet alanı ortak akademisyenlerin bir çatı altında toplandığı ve Memlûkların siyasi, iktisadi, içtimai, ilmi ve dini meseleleriyle ilgili nitelikli çalışmaların da yine ortak bir platformda neşredildiği önemli bir dergidir. Tüm bu hususlar ışığında ülkemizde Memlûklar üzerinde çalışan bilim insanları, bilimsel faaliyet alanlarıyla ilgili kayda değer çalışmalara burada tesadüf edebilecekleri gibi Memlûklar sahasında ortaya konulan nitelikli çalışmalar da yine burada değerlendirilebilir. Ülkemizde genel olarak Memlûk araştırmaları daha çok siyasi olaylara odaklı olup bu alanla ilgili sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel meselelere inhisar eden çalışmalar ise maalesef yeterli değildir. Devletin siyasi alanda üstlendiği roller dışında bu süreçte gelişim gösteren ilmi faaliyetlere mütenasip olarak Memlûkların kültür tarihi ile ilgili meselelerin de mercek altına alınması kanaatindeyiz. Ayrıca Memlûk Türk Devleti'nin hüküm sürdüğü 13. ve 16. Yüzyıllar arasında iktisat tarihini ilgilendiren birçok konunun da ülkemizdeki araştırmacılar tarafından irdelenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda batı literatürüne hâkim olmak adına Memlûkların siyasi, sosyal ve ekonomik meseleleri üzerinde araştırma yapacak olan bilim insanlarının MSR'de neşredilmiş çalışmaları nazarı dikkatten kaçırmamaları öyle sanıyoruz bilimsel faaliyetlerine katkı sunacaktır.

Bilgilendirme: Çalışmada çıkar çatışması yoktur.

Kaynaklar

- Abouseif, D. B. (1994). *Egypt's Adjustment to Ottoman Rule*, Leiden: New York: Köln.
- Abouseif, D. B. (1999). *Beauty in Arabic Culture*, Princeton.
- Abouseif, D. B. (2007). *Cairo of the Mamluks: A History of Architecture and its Culture*, Cairo and London.
- Abouseif, D. B. (2014). *Practicing Diplomacy in the Mamluk Sultanate: Gifts and Material Culture in the Medieval Islamic World*, London.
- Abouseif, D. B. (1997). The Mahmal Tradition and the Pilgrimage of the Ladies of the Mamluk Court. *Mamluk Studies Review*, v.1, s.87-96.

- Abouseif, D. B. (1998). Sultan Qaytbay's Foundation in Medina, the Madrasah, the Ribat and the Dashishah. *Mamluk Studies Review*, v.2, s. 61-72.
- Abouseif, D. B. (2002). Sultan al-Ghawri and the Arts. *Mamluk Studies Review*, v.6, s. 71-94.
- Amitai, R. (1995). *Mongols and Mamluks: The Mamluk-Ilkhanid War, 1260- 1281*, Cambridge University Press, New York.
- Amitai, R. (1999). David Ayalon, 1914-1998 (obituary). *Mamluk Studies Review*, v.3.
- Antrim, Z. (2014-15). The Politics of Place in the Works of Ibn Taymiyah and Ibn Fadl Allah al-'Umari. *Mamluk Studies Review*, v. 18, s. 91-111.
- Berker, H. (2016). Purchasing a Slave in Fourteenth-Century Cairo: Ibn al-Akfani's Book of Observation and Inspection in the Examination of Slaves. *Mamluk Studies Review*, v. 19, s. 1-23.
- Buturovic, A. (2003). The Shadow Play in Mamluk Egypt: The Genre and Its Cultural Implications. *Mamluk Studies Review*, v.7/1, s.149-176.
- Clifford, W. W. (1997). Ubi Sumus? Social Theory and Mamluk Studies. *Mamluk Studies Review*, v.1.
- Conermann, S. (2000). Ulrich Haarmann, 1942-1999 (obituary). *Mamluk Studies Review*, v.4, s. 1-25.
- Conermann, S., Saghbini, S. (2002). Awlad al-Nas as Founders of Pious Endowments: The Waqfiyah of Yahya ibn Tughan al-Hasani of the Year 870/1465. *Mamluk Studies Review*, v.6, s. 21-50.
- Firanescu, D. R. (2018). Medieval Arabic Islam and the Culture of Gender: Feminine Voices in al-Suyūṭī's Literature on Sex and Marriage. *Mamluk Studies Review*, v. 21, s. 69.86.
- Fuess, A. (2001). Rotting Ships and Razed Harbors: The Naval Policy of the Mamluks. *Mamluk Studies Review*, v.5, (2001), s. 45-71.
- Guo, L. (1998). *Early Mamluk Syrian Historiography: Al-Yunini's Dhayl Mir'at al-Zaman*, Leiden: Brill.
- Guo, L. (2004). *Commerce, Culture, and Community in a Red Sea Port in the Thirteenth Century: The Arabic documents of Quseir*, Leiden: Brill.
- Guo, L. (1997). Mamluk Historiographic Studies: The State of the Art. *Mamluk Studies Review*, v.1, s. 15-43.
- Haarmann, U. (2001). The Mamluk System of Rule in the Eyes of Western Travelers. *Mamluk Studies Review*, v.5, s. 1-24.

- Humphreys, R. S. (1977). *From Saladin to the Mongols: the Ayyubids of Damascus, 1193-1260, Islamic History: A Framework for Inquiry*, State University of New York Press.
- Humphreys, R. S. (1991). *Islamic History: A Framework for Inquiry*, Princeton University Press.
- Humphreys, R. S. (1998). Ayyubids, Mamluks, and the Latin East in the Thirteenth Century. *Mamluk Studies Review*, v.2, s. 1-17.
- Irwin, R. (2000). Under Western Eyes: A History of Mamluk Studies. *Mamluk Studies Review*, v.4, s. 27-51.
- Levanoni, A. (2005). Food and Cooking during the Mamluk Era: Social and Political Implications. *Mamluk Studies Review*, v.9/2, s. 201-222.
- Levanoni, A. (2010). Who Were the "Salt of the Earth" in Fifteenth-Century Egypt? *Mamluk Studies Review*, v. 14, s.63-83.
- Levanoni, A. (2011). The Halqah in the Mamluk Army: Why Was it Not Dissolved When It Reached Its Nadir?", *Mamluk Studies Review*, v. 15, s. 37-65.
- Little, Donald P. (1987). Documents as a Source of Mamluk History. *Mamluk Studies Review*, v.1, s. 1-13.
- Little, Donald P. (1998). Documents Related to the Estates of a Merchant and His Wife in Late Fourteenth Century Jerusalem. *Mamluk Studies Review*, v.2, s. 93-192.
- Little, Donald P. (2002). Notes on Mamluk Madrasahs. *Mamluk Studies Review*, v.6, s. 9-20.
- Mazor, A. (2014-15). The "Mansuriyah Legacy": The Mansuri Amirs, Their Mamluks, and Their Descendants during al-Nasir Muhammad's Third Reign and After. *Mamluk Studies Review*, v. 18, s. 1-56.
- Meloy, John, L. (2005). Economic Intervention and the Political Economy of the Mamluk State under al-Ashraf Barsbay. *Mamluk Studies Review*, v.9/2, s. 85-103.
- Myrne, P. (2018). Women and Men in al-Suyūṭī's Guides to Sex and Marriage. *Mamluk Studies Review*, v. 21, s. 47-67.
- Ouerfelli, M. (2005). Tsugitaka Sato, Sugar in the Social life of Medieval Islam. *Islamic Area Studies*. vol. 1 (Leiden-Boston: Brill, 2015). Pp. xii, 232. *Mamluk Studies Review*, v. 20, s. 247-251.
- Petry, Carl F. (1993). *Twilight of Majesty: The Reigns of the Mamluk Sultans al-Ashraf Qaytbay and Qansuh al-Ghawri in Egypt*. Washington University Press.

- Petry, Carl F. (1991). *The Civilian Elite of Cairo in the Later Middle Ages*, Princeton University Press.
- Petry, Carl F. (1994). *Protectors or Praetorians? The Last Mamluk Sultans and Egypt's Waning as a Great Power*, New York State University Press.
- Petry, Carl F. (1998). A Geniza for Mamluk Studies? Charitable Trust (Waqf) Documents as a Source for Economic and Social History. *Mamluk Studies Review*, v.2, s.51-60.
- Rahim, Ahmad H. (2013). Obituary: David C. Reisman (1969-2011). *Mamluk Studies Review*, v. 17, (2013), s. 1-4.
- Rapoport, Y. (2007). Women and Gender in Mamluk Society: An Overview, *Mamluk Studies Review*, v.11/2, s. 1-47.
- Rapoport, Y. (2012). Royal Justice and Religious Law: Siyasa and Shari'ah under the Mamluks. *Mamluk Studies Review*, v. 16, s. 71-102.
- Sarraf, S. (2004). Mamluk Furusiyah Literature and Its Antecedents. *Mamluk Studies Review*, v.8/1, s. 141-200.
- Schultz, W. (1999). Mamluk Monetary History: A Review Essay. *Mamluk Studies Review*, v.3, s. 183-205.
- Sopracasa, A. (2016). Venetian Merchants and Alexandrian Officials (End of the Fifteenth-Beginning of the Sixteenth Century). *Mamluk Studies Review*, v. 19, s.91-100.
- Tsugitaka, S. (2004). Sugar in the Economic Life of Mamluk Egypt. *Mamluk Studies Review*, v.8/2, s. 87-107.
- Tsugitaka, S. (2005). Mamluk Studies in Japan: Retrospect and Prospect. *Mamluk Studies Review*, v.10/1, s. 1.27.
- Walker, Bethany J. (2010). From Ceramics to Social Theory: Reflections on Mamluk Archaeology Today. *Mamluk Studies Review*, v. 14, s. 109-157.
- Walker, B., Laparidou, S., Hansen, A., Corbino, C. (2017). Did the Mamluks Have an Environmental Sense? Natural Resource Management in Syrian Villages. *Mamluk Studies Review*, v. 20, s.167-245.
- Woods, E. (1999). *The Aqquyunlu: Clan, Confederation, Empire, revised and expanded edition*, Salt Lake City.